

Oponentský posudek bakalářské práce Magdaleny Vojnarové České a moravské znaky – regionální dialekt Neslyšících

Magdalena Vojnarová se ve své bakalářské práci pokusila o první vhled do problematiky **regionální rozrůzněnosti lexika českého znakového jazyka**. V současné době se u nás vedou četné debaty o tom, že český znakový jazyk není na všech místech české republiky stejný, že se používají jiné znaky v Čechách a jiné na Moravě. Tento fakt pak bývá často důvodem k odsuzování českého znakového jazyka jako jazyka méněcenného, jako jazyka, který nemá svoji standardizovanou, jednotnou podobu. Diplomantka však ve své práci poukazuje na to, že regionální varianty se běžně vyskytují ve všech přirozených, mluvených i znakových, jazycích.

Úvodní, kratší část celé práce, je věnována teoretickému úvodu k dané problematice. Domnívám se, že autorka mohla (i vzhledem ke svému pobytu v zahraničí, o kterém se zmiňuje v Poděkování) použít více relevantní zahraniční literatury, vzhledem k faktu, že žádné materiály v češtině o českém znakovém jazyce nejsou v podstatě k dispozici. Způsob, jakým diplomantka odbornou literaturu zpracovala, není vždy zcela korektní a průhledný (mám na mysli zejména způsob odkazování, nepřizpůsobené doslovné přepisy částí původních textů, rozporuplnosti některých informací atd.)

Třetí kapitola je věnována sociálním variantám ve znakovém jazyce. Autorka zde uvádí několik „náhodně vybraných lexikálních variant užívaných českými neslyšícími“ (s. 9). Chtěla bych se zeptat, zda tyto příklady zařadila pouze na základě vlastních zkušeností či zda si nějakým způsobem ověřovala (např. mužská a ženská varianta znaku AUTO)?

Hlavním tématem celé práce jsou však regionální varianty znaků ve znakových jazycích potažmo v českém znakovém jazyce. K porovnávání znaků autorka převzala kritéria výzkumníku holandského znakového jazyka, kteří rozlišují znaky identické, příbuzné a rozdílné. Jak však sama autorka píše, není vždy jednoduché rozlišit, zda znaky mají společný základ či nikoliv a jak je vidět v praktické části textu je toto dělení znaků poněkud problematické a diplomantce činí problémy.

Na s. 27 se uvádí, že regionální rozrůzněnost znakového jazyka je dána zejména izolovaností jednotlivých škol pro neslyšící, kterých je třináct. Z toho vyplývá, že by mělo být i třináct variant českého znakového jazyka. Považuje autorka sama toto tvrzení za pravdivé či nikoliv, existují např. v Praze tři varianty znakového jazyka díky existenci tří škol pro sluchově postižené?

Na konci teoretické části své práce diplomantka zmiňuje jedinou českou publikaci, která uvažuje regionální varianty znaků – Všeobecný slovník českého znakového jazyka. Autorka sama si klade otázku, s jakými respondenty autor slovníku pracoval a jaké bylo jejich věkové složení (jak sama uvádí, věk je jedním z důležitých faktorů, který může ovlivnit podobu znaku). Z vlastní zkušenosti vím, že respondenty pro tento slovník byli opravdu v převážné většině lidé staršího věku a ne vždy se jednalo o rodilé mluvčí českého znakového jazyka (znaky byly elicitovány na základě psané češtiny). Jelikož sama autorka usuzuje, že tento způsob sběru znaků není zcela korektní, neboť není jasné, zda se jedná o regionální či sociální varianty znaků, zajímalo by mě, proč ona sama v praktické části své práce využila ne zcela vhodný vzorek respondentů. Všichni respondenti byli starší padesáti let a většina z nich měla slyšící rodiče. Domnívám se, že vzhledem k tomu, že autorka je sama Neslyšící, nemělo by pro ni být velkým problémem zajistit i účast respondentů mladšího věku.

Diplomantka podrobila zkoumání celkem padesát pojmů. Chtěla bych se zeptat, zda vybrala záměrně znaky, o kterých je známo, že se regionálně odlišují či jaký byl její postup při výběru znaků? Nesporným kladem výzkumu je to, že znaky byly elicitovány na základě obrázků (tyto obrázky mohly být součástí příloh) či znakového jazyka, nikoliv na základě češtiny.

Praktickým výstupem této práce jsou fotografie, které zachycují odlišné znaky pro pojmy z tematických okruhů rodina, barvy, dny v týdnu a měsíce v roce. Myslím, že by bylo vhodné zařadit fotografie na příložené CD, neboť v tištěné černobílé podobě nejsou rozdíly mezi jednotlivými znaky vždy na první pohled patrné. Vhodné by bylo zařadit popis fotografií či notaci, aby byly rozdíly mezi znaky jasné. Domnívám se také, že na fotografiích nejsou zachyceny úplně všechny znaky získané od respondentů (např. MAMINKA). Rozdělení znaků do kategorií mi připadá poněkud problematické, jak už jsem uvedla výše.

I při tak malém množství respondentů se ukázalo, že u těchto znaků základní slovní (znakové) zásoby existuje vždy více variant jejich provedení (kromě jediného znaku PONDĚLÍ), a že rozrůzněnost českého znakového jazyka je opravdu velká (zejména pokud porovnáme znaky české a moravské). Můžeme z tohoto malého vzorku usuzovat, že situace je obdobná i u širší slovní (znakové) zásoby českého znakového jazyka? Jakým způsobem se asi bude dál tato situace vyvíjet (přihlédneme-li k menší izolovanosti Neslyšících navzájem, ke vzniku množství slovníků znakové řeči atd.)?

Bakalářská práce Magdaleny Vojnarové splňuje požadavky na bakalářské práce kladené a může být podkladem k obhajobě.

Návrh hodnocení: *VELMI DOBRĚ / DOBRĚ*

22. 1. 2006

Mgr. Lenka Okrouhliková

Lenka Okrouhliková